

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı: 17901

Tarih: 12.05.2026

10/4186

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de perakende ticaret yapısının giderek daha merkezi ve yoğunlaşmış bir nitelik kazandığı; zincir marketlerin piyasa içindeki ağırlığının yalnızca tüketici fiyatları ve rekabet koşulları açısından değil, aynı zamanda yerel ekonomik yapı, küçük esnafın sürdürülebilirliği ve yerel üretim ilişkileri bakımından da belirleyici etkiler doğurduğu görülmektedir. Bu durumun özellikle küçük esnafın faaliyet alanını daralttığı, yerel üreticinin pazara erişimini zorlaştırdığı ve ekonomik yoğunlaşmayı artırarak yerel ekonomiler üzerinde baskı oluşturduğu değerlendirilmektedir. Daha önce TBMM’ye sunduğumuz “Zincir Marketler Kanun Teklifi” ile ortaya konulduğu üzere, perakende sektöründeki bu yapı yalnızca piyasa rekabeti kapsamında değil; yerel üretimin...korunması, küçük esnafın desteklenmesi ve ekonomik çeşitliliğin sağlanması açısından da ele alınması gereken yapısal bir nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede Kars ili özelinde yapılan değerlendirmeler, küçük işletmelerin rekabet gücünün zayıfladığı ve yerel üreticilerin ürünlerini doğrudan tüketiciye ulaştırma imkânlarının sınırlı hale geldiği yönünde somut sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu nedenle perakende sektöründe ortaya çıkan yoğunlaşma eğilimlerinin ve yerel ekonomi üzerindeki etkilerinin bütüncül biçimde incelenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

Gülüstan Kılıç Koçyiğit

Kars Milletvekili

DEM Parti Grup Başkanvekili

ÖZET GEREKÇE

Türkiye’de perakende ticaret yapısının giderek daha merkezi ve yoğunlaşmış bir nitelik kazandığı, zincir marketlerin piyasa içindeki ağırlığının hem ekonomik rekabeti hem de yerel ekonomik yapıyı doğrudan etkilediği görülmektedir. Bu durumun özellikle küçük esnafın faaliyet alanının daralmasına, yerel üreticinin pazara erişiminin zayıflamasına ve yerel ekonomilerin kırılgan hale gelmesine yol açtığı açıktır.

Daha önce TBMM’ye sunduğumuz “Zincir Marketler Kanun Teklifi” ile de ortaya koyduğumuz üzere, söz konusu yapı yalnızca tüketiciye erişim ya da piyasa rekabeti meselesi değil; aynı zamanda yerel üretim ve küçük esnafın korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi, ekonomik çeşitliliğin sağlanması ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi açısından ele alınması gereken yapısal bir nitelik taşımaktadır. Zincir marketlerin ölçek ekonomisi ve tedarik zincirindeki güçlü konumları nedeniyle yerel esnaf ve küçük üreticiler üzerinde belirgin bir baskı oluşturduğu, piyasa yoğunlaşmasını artırarak yerel ekonomik dokuyu zayıflattığı yönünde çeşitli değerlendirmeler bulunmaktadır.

GEREKÇE

Kars ili özelinde yapılan değerlendirmelerimiz, bu yapısal etkinin yalnızca soyut bir piyasa meselesi olmadığını, doğrudan yerel esnafın ekonomik sürdürülebilirliğini ve üretim-tüketim zincirini etkilediğini göstermektedir. Kars’ta özellikle merkez ilçede yoğunlaşan zincir market yapısı, mahalle bakkalları, küçük ölçekli gıda işletmeleri ve yerel üreticiye dayalı satış kanallarının ekonomik gücünü sınırlamakta; buna karşılık -dolaylı gibi görülse de- kırsal ilçelerde sınırlı piyasa yapısı ise yerel üreticinin ürününü doğrudan tüketiciye ulaştırma kapasitesini daraltmaktadır.

Mevcut veriler çerçevesinde, Kars merkez ve köylerinde toplam 122.524 nüfusa karşılık 104 zincir market bulunması, yerel esnafın rekabet gücünün ciddi biçimde baskılandığını göstermektedir. Digor’da 19.403 nüfusa karşılık 2 market, Akyaka’da 9.998 nüfusa karşılık 3 market, Susuz’da 9.052 nüfusa karşılık 3 market, Selim’de 21.178 nüfusa karşılık 5 market, Arpaçay’da 14.670 nüfusa karşılık 5 market ve Kağızman’da 44.161 nüfusa karşılık 20 market bulunması ise perakende yapısının yerel ekonomik dengeleri gözetilen bir planlamadan ziyade piyasa yoğunlaşmasına dayandığını göstermektedir.

Bu çerçevede, özellikle Kars'ta küçük esnafın adil krediye erişim, tedarik zincirine dahil olma, fiyat rekabeti ve müşteri sürekliliği açısından zincir marketler karşısında giderek dezavantajlı hale geldiği; yerel üreticilerin ise ürünlerini doğrudan pazara sunma imkânlarının sınırlandırılması nedeniyle gelir kaybına uğradığı yönünde sahadan gelen çok sayıda değerlendirme bulunmaktadır. Bu durum yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kırsal kalkınma ve bölgesel eşitsizlik açısından da sonuçlar doğurmaktadır.

Zincir marketlerin tedarik zinciri içerisindeki alıcı gücünün, küçük üreticiler ve yerel esnaf üzerinde fiyat belirleme baskısı oluşturduğu; bunun da yerel üretimin sürdürülebilirliğini zayıflattığı ve ekonomik yoğunlaşmayı artırdığı yönündeki tespitler, rekabet otoritelerinin raporlarında da yer almaktadır.

Bu çerçevede Kars özelinde ortaya çıkan tablo, yalnızca piyasa dağılımı değil; yerel ekonominin korunması ve güçlendirilmesi ihtiyacını da gündeme getirmektedir. Bu kapsamda;

- Yerel esnafın korunmasına yönelik kamusal düzenleyici mekanizmaların güçlendirilmesi,
- Zincir marketlerin yayılımına ilişkin nüfus, bölgesel denge ve yerel ekonomi kriterlerinin yeniden tanımlanması,
- Küçük üreticinin pazara erişimini artıracak kooperatifleşme ve doğrudan satış modellerinin desteklenmesi,
- Yerel üreticilerin zincir market tedarik zincirinde adil koşullarla yer almasını sağlayacak rekabet denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi,
- Kars gibi illerde yerel ekonomiyi destekleyecek bölgesel perakende planlaması ve kamu destek programlarının geliştirilmesi, gerekliliği açık bir politika ihtiyacı olarak değerlendirilmektedir.

Daha önce TBMM'ye sunduğumuz kanun teklifi kapsamında da ifade edildiği üzere, perakende sektörünün yalnızca piyasa mekanizmalarına bırakılması yerel ekonomik yapının korunması açısından yeterli görülmemekte; kamusal düzenleme, rekabetin dengelenmesi ve esnaf ile üreticinin korunmasına yönelik yapısal mekanizmaların güçlendirilmesi gerekmektedir.